

מבוא לאיחוד האירופי:

היסטוריה, מוסדות ותהליכי קבלת החלטות

מספר קורס 1099700001

האיחוד האירופי הוא "חיה ייחודית" במדע המדינה וביחסים בינלאומיים מבחינה פוליטית, ממשלית, מוסדית, כלכלית ומשפטית. מטרת הקורס היא להציג בפני הסטודנטים את הייחודיות והמורכבות של תהליך האינטגרציה האירופי מבחינת ההיסטוריה שלו, מבנהו המוסדי, תהליכי קבלת החלטות, וככל שיתאפשר גם תחומי מדיניות מרכזיים בהם הוא עוסק. במהלך הקורס נמפה וננתח את הגורמים, השחקנים והמנגנונים המניעים ועוצרים את התהליך לאורך השנים. דרך נושאים אלו ניגע במשברים ובאתגרים הראשיים העומדים על סדר יומו בשנים האחרונות.

סוג קורס והיקף: שיעור 2 ש"ס

פגישות השיעור: יום ה' 18:15 – 19:45, בזום/ ואולי גם נפגש בכיתה 208, בנין נפתלי. לרוב השיעור הסינכרוני יהיה קצר יחסית.

שעות הקבלה: יום ה', עם סיום הזום (הישארו בזום), בתאום מראש.

דוא"ל המרצה: mayasion@mail.tau.ac.il (כיתבו ישירות לדוא"ל, ולא דרך Moodle).

* תיבת הדוא"ל הראשית בה אני משתמשת היא maya.sion@mail.huji.ac.il

הנושאים אשר יילמדו במסגרת הקורס: התפתחות האיחוד האירופי והרעיונות שבבסיסו: שלום באמצעות כלכלה ויתרון הגודל; סמכויות ואופן פעולת מוסדותיו הראשיים ותהליכי קבלת החלטות בהם וביניהם: על-לאומיות מול בין-ממשלתיות; תהליכי הרחבת האיחוד האירופי והעמקתו – האם הם מתנגשים או משלימים זה את זה? בנוסף, תבחן ייחודיות האיחוד האירופי מבחינה מינהלית, מוסדית, משפטית וכלכלית. כל זאת ילמד על רקע המשברים הרבים שהאיחוד האירופי מתמודד עמם בשנים האחרונות, כנזכר לעיל.

מושגים מרכזיים שילמדו בקורס (רשימה לא ממצה): תלות-גומלין, משיכת והאצלת ריבונות, משילות מרובדת/רבת רמות, על-לאומיות, בין-ממשלתיות, גלישה, אינקרמנטלי (הדרגתי, תוספתי), הרחבה, העמקה (העמקה אופקית והעמקה אנכית), אינטגרציה מובחנת (Differentiated Integration), יתרון הגודל, איחוד מכסים, ארבע החירויות, ועידה בין-ממשלתית, *acquis communautaire*, תחולה ישירה, עליונות, אמנה, דירקטיבה, רגולציה, הליך קבלת החלטות פה אחד, הליך הצבעת רוב מיוחס (QMV), רוב כפול (Double Majority), הליך ההתייעצות, הליך ההחלטה המשותפת, אירופיזציה, אזור האירו (איחוד המטבע), אזור שנגן (חופש התנועה), אירוסקפטיות.

תכנית הקורס

תאריך	נושא מתוכנן	תאריך	נושא מתוכנן
22.10.20	מהי אינטגרציה? מושגי מפתח: תלות-גומלין, על-לאומיות 1945-55 – רקע, הקשר, הקמה ECSC	26.11.20	דיון בקבוצות: על הקשר בין העמקות להרחבות ל-DI - מה גורם למה? חלוקה לחדרים לדיון על בסיס המאמר, והצגת מסקנות הדיון במליאה
29.10.20	התפתחות היסטורית (העמקות אופקיות ואנכיות, עצירות ומשברים) 1955-1960s – רומא וכיסא ריק יצירת timeline ומושגון (הערכת עמיתים.ות)	3.12.20	מוסדות: הנציבות בוחרן עצמי – היסטורית תהליך האינטגרציה
		10.12.20	המועצה האירופית ומועצת הא"א העלו שאלה לפורום לגבי EP
		17.12.20	הפרלמנט האירופי – מרצה אורח על בסיס השאלות שלכם.ן
5.11.20	SEA – 1970s-1980s הרחבות, יצירת timeline ומושגון (הערכת עמיתים.ות)	24.12.20	בית הדין
		31.12.20	תהליכי קבלת החלטות בוחרן עצמי – מוסדות ותהקב"ח
12.11.20	1990s-2000s – מאסטריכט יצירת timeline ומושגון (הערכת עמיתים.ות)	7.1.21	תהליכי קבלת החלטות / מדיניות חוץ
19.11.20	2010s-2020s – ליסבון יצירת timeline ומושגון (הערכת עמיתים.ות)	14.1.21	סיכום
		יתואם	דיבייט [יתקיים כנראה בשתי קבוצות נפרדות]

חובות הסטודנט (פירוט מילולי בדף הבא):

קריאה, ביצוע מטלות (לדוגמא תרשים זמן, צפיה בסרטונים, העלאת שאלות לפורום לגבי EP)	לפני השיעור הרלוונטי
השתתפות פעילה ותורמת	עד 5 נקודות בונוס
דיבייט	100%

חובות הסטודנט ושיטת קביעת הציון:

1. קריאת מקורות החובה של הקורס לפני השיעור, צפיה במצגות מוקלטות ובחומרי הכנה אחרים שיפורסמו לפני השיעור במוודל, וביצוע המטלות המלוות לכל שיעור (כל שיעור ומשימותיו).
 2. **השתתפות פעילה ותורמת בשיעורים** (בייחוד על בסיס הקריאה וחומרי הקורס) - עד 5 נקודות בננוס, לפי שיקול דעת המרצה.
דווקא בגלל שהקורס יועבר ב-zoom, אני מצפה ממך להשתתפות פעילה ותורמת יותר מכרגיל. חשוב לי לשמוע אותך, להבין איפה איבדתי אותך (שאלות הבהרה), ואיפה הסקרנות שלך התעוררה ויש לך שאלות נוספות. ניתן לשחרר ממצב "השתק" כדי לשאול שאלה, להרים יד 🙋, או לכתוב בצ'אט. שיעור אינטראקטיבי בו תשתתפו יהיה שיעור דינאמי ומעניין יותר לכולנו, והתועלת הלימודית ממנו תגבר.
 3. במהלך הסמסטר ינתנו **משימות** ללא ציון. מטרתן להפוך את הקריאה בקורס לקריאה פעילה בדרך שתעזור להטמיע את החומר העיוני ולהבדיל בין עיקר לטפל. יהיו שני **בחנים עצמיים (ללא ציון)**, שמטרתם היא וידוא ידיעת והבנת חומר הקורס.
 4. בסיום הקורס – בתאריך שנתאם בהמשך ביום חמישי אחה"צ - יתקיים **דיבייט**. הדיבייט יתקיים בקבוצות של עד 5 אנשים בקבוצה. מולכם תעמוד קבוצה ב' שתטען טיעוני נגד. עליכם להסכים עם חברי/ות קבוצה ב' על השאלה שתעמוד במרכז הדיבייט, ועל הצגת מבוא משותף לנושא שיציג את השאלה של הדיבייט. לאחר המבוא כל אחד ת מחברי הקבוצה יציג טיעון שהכינה (כקבוצה עליכם לתאם מי תטען איזה טיעון. הכנת הטענות היא אישית.
- עד 3 ימים מסיום הדיבייט כל סטודנט ית יגיש את הטענות שלו/ה, כולל מבוא וסיכום **לפי כללי הציטוט באוניברסיטה** ע"י העלאת קובץ word לתיבת ההגשה ב-Moodle. ההגשה תהיה מקסימום 1000 מילים (כ- 2-3 עמודים, לא כולל רשימה ביבליוגרפית), והציון עליו יהווה 100% מהציון הסופי בקורס.
- הנחיות מפורטות לגבי הכנת הדיבייט ואופן התנהלותו תמצאו במוודל.

ספרי קריאה עיקריים בקורס:

◆ Desmond Dinan, *Ever Closer Union: An Introduction to European Integration*, 3rd ed., (Boulder: Lynne Rienner Publishers, 2005).*

📖 נועד להיסטוריה של האיחוד. ניתן להשתמש במהדורות קודמות/מאוחרות (2010) של Dinan, בהתאמת עמודי הקריאה המתבקשת, לפי התקופה המצוינת בסילבוס.

◆ Mark Gilbert, *European Integration: A Concise History*, (London: Rowman Pub., 2012). ([E-Book in TAU library – link here](#))

📖 ספר אלטרנטיבי לספר של דזמונד דינאן.

◆ Michelle Cini and Nieves Pérez-Solórzán Borragán, *European Union Politics*, 6th Edition (Oxford: Oxford University Press 2019). פרקים סרוקים במוודל.

◆ שרה קאהן-ניסר (2016), האיחוד האירופי: היסטוריה, מוסדות ומדיניות, רעננה: האוניברסיטה הפתוחה.

* ספק מקיף וממצה. עדיין, ממליצה לקרוא בשפה האנגלית – בייחוד את פרקי המוסדות, תהליכי קבלת החלטות ותחומי מדיניות, כדי להפנים ולסגל את הטרמינולוגיה המקצועית הרלוונטית.

◆ עידית חנוכה (2014), "השלכות האינטגרציה האירופית על מדינת הלאום באירופה", האיחוד האירופי: ניסוי בדמוקרטיה על-לאומית, רסלינג. (בייחוד עמודים 63-98).

* **כתבי עת בנושא האיחוד האירופי ותהליך האינטגרציה האירופית (רשימה חלקית):**

Journal of Common Market Studies

Journal of European Public Policy

European Union Politics

European Union Law

Journal of European Studies

Journal of European Integration

המלצה: הרשמו לקבלת דוא"ל יומי/שבועי עם חדשות האיחוד –

רוצה להיות מעודכן מה קורה באיחוד האירופי? התקשורת בארץ מדווחת מעט מאוד על הנעשה בו. תוכלו להרשם לקבל דיווח על חדשות שמעניינות אותך כאן:

- [Politico-EU](#) - צרו את רשימת הנושאים בהם תרצו לקבל דוא"ל יומי. אחד מאתרי החדשות האינטרנטי הנקראים ביותר בנושא האיחוד האירופי (כותבים צעירים. יש הומור פנימי, לא תמיד מובן...).
- אתרים אחרים – [Euobserver](#), [Euractive](#), [Euronews](#) (האחרון בתשלום) ועוד.

תכנית הקורס וקריאה מומלצת

מטבעה של כל תכנית שהיא כפופה לשינויים ויש לעקוב אחר הודעות הנמסרות בכיתה, באמצעות moodle או במזכירות המחלקה. התכנית להלן מפרטת את המקורות הנדרשים לקריאה לפני כל שיעור, וכן המלצות קריאה למקורות נוספים בכל אחד מנושאי הקורס.

1. מבוא: ייחודיות האיחוד האירופי

- מה היו הגורמים והסיבות לבניית פרויקט האינטגרציה האירופי?
- האיחוד כ"חיה ייחודית" - השוואה לארגון בינלאומי ולמדינה
- טרמינולוגיית האיחוד – הגדרת האינטגרציה האירופית

אריה רייך (2016), "[משפט האיחוד האירופי: עקרונות ומוסדות](#)", משפט בינלאומי, רובי סייבל ויעל רונן עורכים (מהדורה שלישית) (המכון למחקרי חקיקה ולמשפט משווה, האוניברסיטה העברית ירושלים, עמ' 129-130) (המאפיינים הייחודיים של על-לאומיות באיחוד האירופי).

Ben Rosamond, "The meaning of Integration," In: Theories of European Integration (Palgrave 2000), pp. 9-14.

Dirk Leuffen, Berthold Rittberger and Frank Schimmelfennig, Differentiated Integration: Explaining Variation in the European Union (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2013), Chapter 1 (Between International Organization and State), pp. 1-7.

Simon Hix and Bjørn Høyland, The Political System of the European Union, 3rd ed., (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2011), ch. 1 "Introduction: Explaining the EU Political System", pp. 12-16.

2. התפתחות היסטורית: תחילתו של תהליך האינטגרציה האירופי, 1945-1955 – גורמים להקמת קהילת הפחם והפלדה וכשלון קהילת הבטחון

קיראו אחד מהפריטים שבסוגיה זו.

בפריט שתקראו - קיראו קריאה פעילה, ורישמו על גבי ציר כרונולוגי (Miro / Padlet) היכן חלה הרחבה, העמקה אנכית והעמקה אופקית (עשו כן לכל היחידה ההיסטורית – סוגיות 2 עד 6. הסיכום הזה ישמש אותך לדיון בסוגיה 7).

השאלה המרכזית היא מתי תהליך האינטגרציה מתקדם, ולאיזה כיוון הוא מתקדם (למשל תחומי מדיניות חדשים שנוספים תחת האינטגרציה)? מה האופי של ההתקדמות (בידי מי שמים את כח קבלת ההחלטות – בידי המדינות או המוסדות של קהילתה? וכד'). התרגיל מבקש ממכם לשים דגש על העיקר בחומר הקריאה – מה מקדם את תהליך האינטגרציה ומה בולם/עוצר אותו? ולהבין את ההקשר (הקונטקסט) הכללי בו התהליכים האלו קרו ביהסום הבינ"ל בכלל וביבשת אירופה בפרט.

א Mark Gilbert, *European Integration: A Concise History*, (London: Rowman Pub., 2012). ([E-Book in TAU library – link here](#)), ch. 2 (1945-1950) and ch. 3 (1950-1958), pp. 9-51.

א Desmond Dinan, *Ever Closer Union: An Introduction to European Integration*, 3rd ed., (Boulder: Lynne Rienner Publishers, 2005), pp. 11-30.

א שרה קאהן ניסר (2016), האיחוד האירופי: היסטוריה, מוסדות ומדיניות, רעננה: האוניברסיטה הפתוחה, פרק 1: "התהוות", עמ' 21-39 (מתחילת המאה ה-20 עד הקמת קהילת הפחם והפלדה ושנותיה הראשונות).

לקריאה נוספת: עידית חנוכה (2014), האיחוד האירופי: ניסוי בדמוקרטיה על-לאומית, רסלינג, עמ' 63-88.

3. גלישה קדימה ועצירה במקום: 1956-1965 - אמנות רומא ומשבר הכיסא הריק

קראו אחד מהפריטים הבאים:

א Desmond Dinan, pp. 31-35; 39-56.

א Mark Gilbert, *European Integration: A Concise History*, (London: Rowman Pub., 2012). ([E-Book in TAU library – link here](#)), 2nd part of ch. 3 and ch. 4: pp. 51-59; 61-87.

א שרה קאהן ניסר (2016), האיחוד האירופי: היסטוריה, מוסדות ומדיניות, רעננה: האוניברסיטה הפתוחה, עמ' 40-52; 54-56.

תרשים זרימה כרונולוגי - Miro / Padlet

4. השנים ה"רעות" 1966-1987 - עד ל"חוק אירופה האחת"

אחד מהפריטים הבאים:

א שרה קאהן ניסר (2016), האיחוד האירופי: היסטוריה, מוסדות ומדיניות, רעננה: האוניברסיטה הפתוחה, עמ' 56-80 (ועידת האג עד SEA).

א Desmond Dinan, pp. 56-65; 69-93; 97-114 (de-Gaulle departure - SEA).

א Mark Gilbert, *European Integration: A Concise History*, (London: Rowman Pub., 2012). ([E-Book in TAU library – link here](#)), ch. 5 (1970s) and ch. 6 (1980s), pp. 89-142.

תרשים זרימה כרונולוגי - Miro / Padlet

5. הקפיצה הגדולה קדימה: 1988-1990s – אמנת מאסטריכט

א שני הפריטים הראשונים (ג'ילברט וגם צ'רץ ופינמור) **או** האחרון (קאהן-ניסר):

Mark Gilbert, *European Integration: A Concise History*, (London: Rowman Pub., 2012). ([E-Book in TAU library – link here](#)), ch. 7 (Maastricht) and ch. 8 (1993-2000s), pp. 143-204.

א שרה קאהן ניסר (2016), האיחוד האירופי: היסטוריה, מוסדות ומדיניות, רעננה: האוניברסיטה הפתוחה, עמ' 81-118.

מבוא לאיחוד האירופי
ד"ר מאיה שיאון-צדקיהו
תשפ"א

אוניברסיטת תל אביב
בית הספר למדע המדינה, ממשל ויחב"ל
תכנית לימודי הכשרה האיחוד האירופי

תרשים זרימה כרונולוגי - Miro / Padlet

6. אתגרי שנות ה-2000 – אמנת ליסבון ושרשרת משברים

מושגים: הרחבה, העמקה (העמקה אופקית והעמקה אנכית), אינטגרציה מובחנת (Differentiated Integration).

Clive Church and David Phinnemore, "From the Constitutional Treaty to the Treaty of Lisbon and Beyond," in Cini, 2019, chapter 3, pp. 31-50 [Notice the book 6th edition]

א שרה קאהן ניסר (2016), האיחוד האירופי: היסטוריה, מוסדות ומדיניות, רעננה: האוניברסיטה הפתוחה, עמ' 118-150.

קריאת רשות (סיכום העמקות והרחבות בראי אינטגרציה מובחנת):

Dirk Leuffen, Berthold Rittberger and Frank Schimmelfennig, Differentiated Integration: Explaining Variation in the European Union (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2013), "chapter 1, The European Union as a System of Differentiated Integration", 7-28.

תרשים זרימה כרונולוגי - Miro / Padlet

7. שיעור דיון: הרחבה מול העמקה והקשר לאינטגרציה מובחנת (שונות ברמת האינטגרציה)

שאלות לדיון בכיתה (כל קבוצה על בסיס השיעורים עד כה וקריאת מאמר אחד מלמטה):

(1) [2 קבוצות] מה גורם למה? העמקה להרחבה או הרחבה להעמקה? מה הקשר ביניהן?

- קבוצה א' – מאמר Kelemen et al. – המאמר השני ברשימה למטה

- קבוצה ב' – המאמר של Heidebreder.

(2) האם הרחבה והעמקה מתנגשים זה בזה או משלימים זה את זה? (Schneider)

(3) האם אינטגרציה מובחנת היא פתרון או בעיה במתח שבין העמקה להרחבה? (Schimmelfennig)

- R. Daniel Kelemen, Anand Menon & Jonathan Slapin (2014) The European Union: Wider and Deeper?, Journal of European Public Policy, 21:5, 643-646. **מבוא כללי** – לכתוב – קריאה לכל הקבוצות
- R. Daniel Kelemen, Anand Menon & Jonathan Slapin (2014), "[Wider and Deeper? Enlargement and Integration in the European Union](#)," Journal of European Public Policy, 21:5, 647-663.
- Eva G. Heidebreder (2014), "[Why Widening Makes Deepening](#): Unintended Policy Extension Through Polity Expansion," Journal of European Public Policy, 21:5, 746-760.
- Christina J. Schneider (2014), "[Domestic Politics and the Widening-Deepening Trade-Off in the European Union](#)," Journal of European Public Policy, 21:5, 699-712.
- Frank Schimmelfennig (2014), "[EU Enlargement and Differentiated Integration: Discrimination or Equal Treatment?](#)," Journal of European Public Policy, 21:5, 681-698.

8. מוסדות: הנציבות האירופית

Morten Egeberg, "The European Commission," in Cini, 2019, chapter 10.

על הנציבות – סרטון [כאן](#) (5 דקות): איך הנציבים נבחרים? מה סמכויותיהם? כמה עובדים בנציבות? האם הנשיא הוא שווה בין שווים או שווה קצת יותר? ראו היכן יושבים הנציבים, ועוד.

9. המועצה האירופית ומועצת האיחוד האירופי

Jeffrey Lewis, "The Council of the European Union and the European Council," in Cini, 2019, chapter 11.

על המועצה – ראו סרטון [כאן](#) (5 דקות)

לקריאה נוספת: עידית חנוכה (2014), האיחוד האירופי: ניסוי בדמוקרטיה על-לאומית, רסלינג, עמ' 88-98.

10. הפרלמנט האירופי – מאסיפה דיונית למחוקקת

מושגים: חלוקת מושבים דגרסיבית, בחירות ישירות, קבוצות מפלגה, שימוע למועמדי נציבים, Spitzenkandidaten, גירעון דמוקרטי ותיקונו?

Charlotte Burns, "The European Parliament," in Cini, 2019, chapter 12.

ראו סרטון [כאן](#) (5 דקות).

Simon Hix and Bjørn Høyland, ch. 3 "Legislative Politics", p. 49-74. לקריאה נוספת:

בשיעור יתארח מרצה אורח העובד בפרלמנט האירופי. עליך להכין שאלה אחת שאין עליה מענה בחומר הקריאה והיית רוצה לקבל תשובה לה. יש להעלות את השאלה לפורום הקורס במוודל עד 15.12.21 בשעה 14:00. אין לחזור על שאלה שנשאלה כבר בפורום.

11. בית הדין האירופי לצדק/מערכת בתי הדין של האיחוד האירופי

מושגים: *acquis communautaire*, תחולה ישירה, עליונות, חו"ד מקדמית, אמנה, דירקטיבה, רגולציה.

Ilias Kapsis, "The Court of Justice of the European Union," in Cini, 2019, chapter 13.

גלו זכויות שבית הדין פסק לאזרחי האיחוד – ראו בסרטון [כאן](#) (2 דקות).

Simon Hix and Bjørn Høyland, ch. 4 "Judicial Politics", 75-101 לקריאה נוספת:

12. תהליכי קבלת החלטות: מי נותן את הטון? (2 שיעורים)

מושגים: ועידה בין-ממשלתית (IGC), פה-אחד, קונצנזוס, (המנעות קונסטרוקטיבית), רוב רגיל, רוב מוחלט, רוב מיוחס (QMV), רוב כפול (Double Majority), קואליציה גדולה (EP), ועדת פישור, טריאלוג, רגולציה, דירקטיבה.

Edward Best, "Policy-Making in the European Union," in Cini, 2019, chapter 16.

על תהליך קבלת החלטות הרגיל (OLP – Ordinary Legislative Procedure) – הליך החקיקה השגור באיחוד מאז אמנת ליסבון ראו בסרטון [כאן](#) (+בנוס חזרה על מועצת השרים).

לקריאה נוספת:

Neill Nugent (2017), "The Crisis and the EU's Institutions, Political Actors and Processes," In: D. Dinan, N. Nugent, & W. E. Patterson (Eds.), *The European Union in Crisis* (London: Palgrave Macmillan), ch. 9.

Amy Verdun (2013), "[Decision-Making in the European Union before and after the Lisbon Treaty](#)," West European Politics, Vol. 36, No. 6,

13. מדיניות חוץ ובטחון: בין-ממשלתית לעתיד הנראה לעין?

מושגים: PESCO, EEAS, HR/VP, CSDP, ESDP, CFSP, EPC

Ana E. Juncos and Anna Maria Friis Kristensen, "The European Union's Foreign, Security, and Defence Policies," in Cini, 2019, chapter 19.

לקריאה נוספת על תחומי מדיניות של האיחוד,

Tanja Börzel (2005), "Mind the Gap! European Integration between Level and Scope," *Journal of European Public Policy*, 12(2), 217-36.

צפו בדברי ג'וזף בורל בשימוע לבחירתו לתפקיד הנציג הגבוה למדיניות חוץ ובטחון האירופית, מול ועדת החוץ והבטחון של הפרלמנט האירופי, 7 אוקטובר 2019 ([ראו סרטון בכתבה](#) – 15 דקות).

קיראו כתבה (2 עמ') המנתחת את הנאום שלו –

David Fernández (2019) "Josep Borrell: A Realist European Foreign Policy?" 9 October, [available online here](#).

14. סיכום - לאן מועדות פני האיחוד האירופי ותהליך האינטגרציה האירופי? אתגרים וסיכונים

- משברים, אירוסקפטיות, ברקסיט, פוליטיזציה, פופוליזם, קורונה

Swen Hutter & Hanspeter Kriesi (2019), "[Politicizing Europe in Times of Crisis](#)," *Journal of European Public Policy*, 26:7, 996-1017.

Börzel, T. and Risse, T. (2018) 'From the euro to the Schengen crises: European integration theories, politicization, and identity politics', *Journal of European Public Policy* 25 (1): 83–108 (online [here](#)).

Schimmelfennig, Frank (2018), "European integration (theory) in times of crisis. A comparison of the euro and Schengen crises", *Journal of European Public Policy* 25 (7): 969–89.

Biermann, F., Guérin, N., Jagdhuber, S., Rittberger, B. and Weiss, M. (2019) 'Political (non-) reform in the euro crisis and the refugee crisis: a liberal intergovernmentalist explanation', *Journal of European Public Policy* 26(2): 246–66.

de Vries, Cathrine (2018), "The cosmopolitan-parochial divide: changing patterns of party and electoral competition in the Netherlands and beyond", *Journal of European Public Policy* 25(11): 1541–1565.

Genschel, P. and Jachtenfuchs, M. (2018), "From market integration to core state powers: The Eurozone crisis, the refugee.

Hooghe, L. and Marks, G. (2018), "Cleavage theory meets Europe's crises: Lipset, Rokkan, and the transnational cleavage", *Journal of European Public Policy* 25 (1): 109–35.

לקריאה כללית נוספת -

Frank Schimmelfennig (2018), "Brexit: Differentiated Disintegration in the European Union," *Journal of European Public Policy*, 25 (8), 1154-1173.

Frank Schimmelfennig (2018), "Liberal Intergovernmentalism and the Crises of the European Union," *Journal of Common Market Studies*.

Simon Hix and Bjørn Høyland, ch. 6 "Democracies, Parties, and Elections", 130-158.

Simon Hix and Bjørn Høyland, ch. 5 "Public Opinion", 105-129.

Hubert Zimmermann and Andreas Dür (eds.), *Key Controversies in European Integration*, (The European Union Series, Palgrave Macmillan, September 2012).